

Ljudsko tijelo u pokretu - izazov umjetnicima

Vrijednost umjetničkog djela ne oslanja se samo na fizički pokret i djelovanje prikazanog tijela, već i na kvalitetu umjetničkog djela.

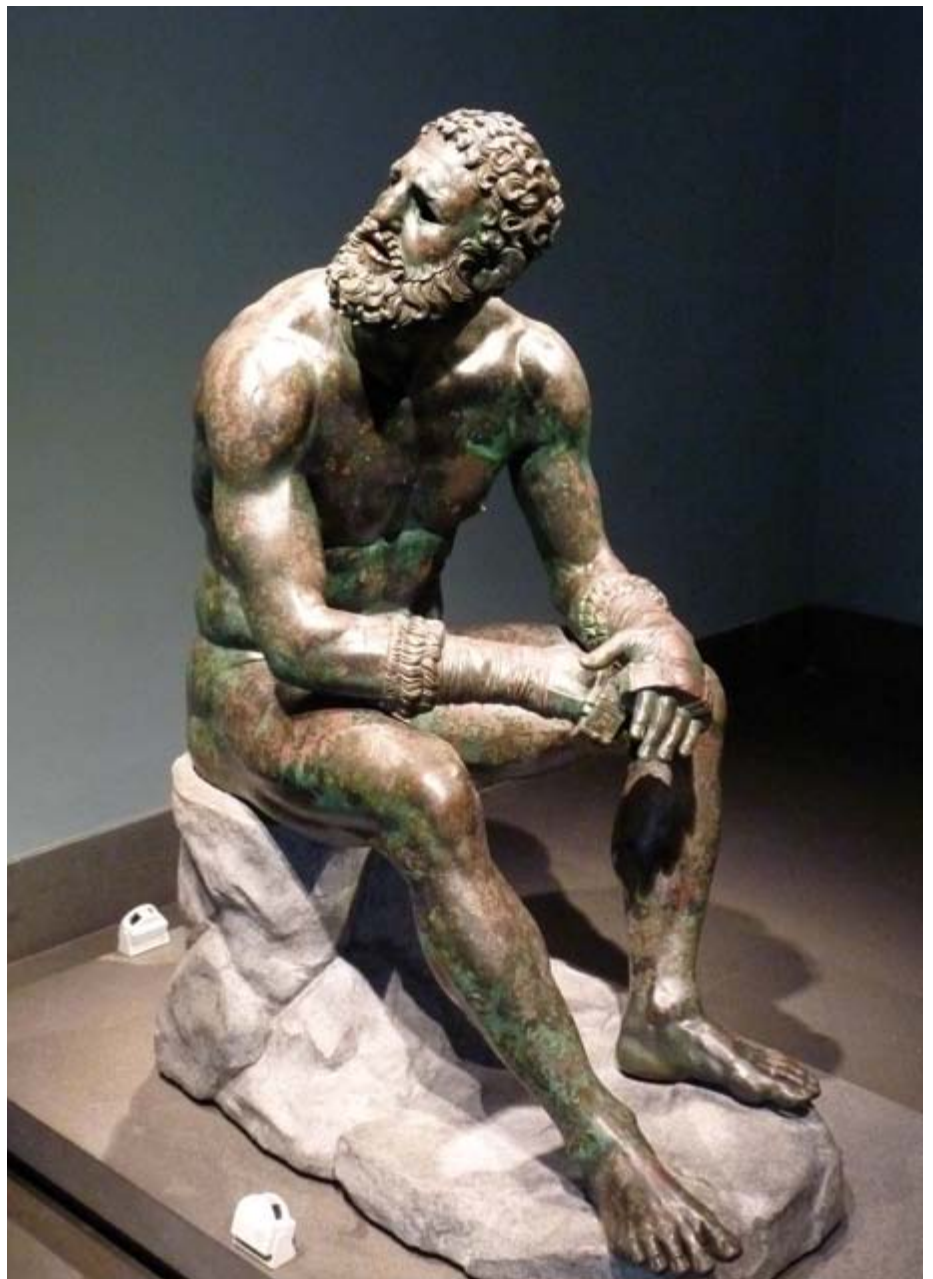
Balansiranje vizualnih i sportskih elemenata kao i tjelesne kretnje nešto je što čak i najveći umjetnici pronalaze velikim izazovom. Prikazi pokreta ovise, ne samo o viziji samog umjetnika nego i trendu vremena u kojem je umjetničko djelo nastalo

David "Sensei" Stainko,
prof. kineziologije

Tijekom povijesti, ljudsko tijelo u pokretu nudilo je izazov i inspiraciju mnogobrojnim umjetnicima. Umjetnička djela koja prikazuju različite pokrete borilačkih vještina stekla su posebno mjesto u kiparstvu i slikarstvu zahvaljujući gracioznosti, ljepoti, ali i snazi prikazanih pokreta.

Pretpostavlja se da su se prvi vizualni prikazi fizičkih aktivnosti, kao i interes javnosti za njih, pojavili u gotovo istom povijesnom trenutku na različitim dijelovima svijeta.

Slika turnira Henryja VII koja se čuva u Londonu

Međutim, važno je napomenuti da se vrijednost umjetničkog djela ne oslanja samo na fizički pokret i djelovanje prikazanog tijela, već i na kvalitetu umjetničkog djela. Balansiranje vizualnih i sportskih elemenata kao i tjelesne kretnje nešto je što čak i najveći umjetnici pronalaze velikim izazovom. Prikazi pokreta ovise, ne samo o viziji samog umjetnika nego i trendu vremena u kojem je umjetničko djelo nastalo.

Najstarija vizualizacija sportske teme pronađena je u Južnoj Africi i datirana je u eru mezozoika (10 000-4000. pr.n.e.). Radi se o slici na zidu koja pokazuje grupu lovaca u pokretu. Umjetnički radovi slične tematike pronađeni su i u Egiptu, kao i u drugim civilizacijama poput etruščanske. Najstarija slika ove tematike, Pankration, potječe iz 16. stoljeća, pronađena je u selu Agia Triada i čuva se u arheološkom muzeju Heraklion na Kreti. Važno je spomenuti fresku iz grada Knossosa na Kreti (1500. pr.n.e.), koja prikazuje scenu ljudi koji preskaču preko bikovih leđa. Nadalje, grad Tienen u Egiptu je poznat po grobnici sa slikom na zidu koja pokazuje skupinu Nubijaca koji nose ploču s crtežom od dva hrvača (1450 p.n.e.). U Sumerijskoj civilizaciji čest je motiv lovca Gilgameša, uvijek prikazivan kako gol ubija lava. Usprkos okrutnosti po kojoj je poznata, Asirijskoj civilizaciji nije bilo prihvatljivo prikazivati svoje junake bez odjeće, tako da su njihove vizualizacije Gilgameša i Herakla s vremenom dobivale sve više i više odjeće.

U svom bogatom umjetničkom naslijeđu stari Egipćani ostavili su brojne skulpture, reljefe, slike i crteže posvećene borilačkim vještinama. Pronađene su slike bacača koplja i hrvača u Saqqari, kao i u Kairu i Ben Hassani. Podijeljeni u 120 skupina, obojani crnom i crvenom bojom, poredani su dinamičkim slijedom.

Najveći broj umjetničkih djela koji prikazuju temu borilačkih vještina napravljen je u staroj Grčkoj i Rimu, osobito nakon osnutka olimpijskih igara u 777. godini pr.n.e. Najvećim dijelom radi se o mramornim reljefima hrvača nastalih oko 550. godine pr.n.e. Jedan od njih je reljef bacača koplja na peharu od terakote koja se danas nalazi u muzeju u Berlinu i datira iz 430. godine pr.n.e.

Nadalje, Polykleitosov kip Doryphoros (440. g.) je model klasičnog idealu ljudske ljepote. Prema grčkom kanonu, omjer glave i tijela iznosi 1: 7. Dobar primjer reljefa koji prikazuje sliku hrvača iz antičke Grčke čuva se u Nacionalnom arheološkom muzeju u Ateni. Još jedna poznata skulptura je ona hrvača Timanthes koja je dio svetišta u Olimpiji. Postoje razne slike Heraklesa (koje su Rimljani nazivali Hercules). U Londonu se čuva mramorni kip njegove figure s klupom i lavljom kožom. Nekoliko starih grčkih vaza koje je slikao umjetnik Exekias također pokazuje da se bori s kentaurom Nessusom i nemeanskim lavom. Danas ih se može vidjeti u Ateni, dok su oni koji su naslikao Euphrosion prisutni u Münchenu.

Umjetnička djela također su dokazi povijesnog razvoja sportske opreme kao i njezine raznolikosti. Djela koja se danas mogu naći u Pompejima i Napulju pokazuju kako su gladijatori koristili štit i mač, dok je njihov protivnik imao trident i mrežu. Divlje zvijeri poput lavova i tigrova također su bili dio borbi prema prikazu na reljefu u Kazalištu Marcellus u Rimu. Luksuzna oprema poput ukrašene kacige, pokazuje popularnost gladijatora i njihovu važnost.

Michelangelo i Leonardo da Vinci

Padom Rimskog carstva i rastom dominacije kršćanstva dolazi do promjene stanja duha čovječanstva. Ovaj period obilježen je promjenom težišta s fizičkog na duhovno što se odrazilo i na teme u umjetničkom izričaju. Fizička savršenost i snaga zamijenjene su istraživanjem tjelesnih deformacija i težnjom prema apstraktnom.

Društveni razvoj kulminirao je malom i pažljivo odabranom grupom vladara i vođa u srednjem vijeku. Oni, kao i njihovi vitezovi sudjelovali su u viteškim turnirima, koji su se razvili u luksuzne ceremonije, pune boja, sjajnih oklopa, ukrašenih štitova i bogate odjeće i to ne samo za vitezove nego i za njihove konje i pratnju. Umjetnici su pokušali zabilježiti te događaje različitim grafičkim i slikarskim tehnikama. Najpoznatiji primjeri umjetničkih djela iz tog vremena su slike turnira održanih u St Gimignano, Malpigi, Insbrucku kao i turnir Henryja VII koji se čuva u Londonu.

Dolaskom razdoblja humanizma i renesanse dolazi do značajnih promjena u načinu života, običaja, modi i razvoju slobode misli, što je također imalo značajan utjecaj na borilačke vještine. Snaga Michelangelovih djela i njegov utjecaj vidljiv je na sačuvanom dijelu koncepta skulpture koja prikazuje borbu između Herakla i Kaka na čuvanju u Firenci.

Još jedan primjer je crtež strijelca koji se čuva u dvorcu Windsor. Veliki umjetnik Leonardo da Vinci također je izradio crteže samostrela i konjanika. Također je poznat po organizaciji viteških turnira i za izum nekoliko oružja.

Mali brončani kipovi Herkula i Anteus, umjetnika Antonia dell Pollaiuolo, dinamična su struktura koja prikazuje hrvački meč kao i rezultirajuću pogibiju. Isti motiv napravljen kalkografijom u školi Mantegna danas se čuva u Münchenu. U Rimu i Chantillyju postoje i razna druga umjetnička djela iz tog razdoblja koji prikazuju hrvače i strijelce, a pripisuju se umjetnicima kao što su Lucas Cranach i Perugio.

U razdoblju Manirizma, točnije 1577. godine, napisana je i objavljena knjiga liječnika Girolama Mercuriale, *De arte gymnastica*, koji sadrži grafike borbe šakama. Jedan od najvažnijih slikara baroka, Peter Paul Rubens, prikazivao je scene lova na vukove, lavove i leoparda. Flamanški umjetnik Davied Teniers naslikao je strijelca sa lukom te seljake s lukovima i strijelama (slike su danas u Rimu i Beču).

Rokoko favorizira borilačke vještine

Teme borilačkih vještina bile su prisutne u razdoblju rokoka u gotovo svakoj tehnici. Zbirka Bertarelli u Milanu sadrži brojne grafike dvorana za mačevanje i turnira u mačevanju. S druge strane, borilački pokret kao tema također je bio prisutan u azijskoj umjetnosti. U 18. stoljeću japanski majstor Shunsho napravio je drvorez dva hrvača, Matana Goro i Kozunosabro u Tovokuni. Umjetnik Miyamoto Mushashi također je poznat po svojim crtežima boraca mačevima. Španjolski slikar Francisco Goya napravio je litografiju Borba bikova, dok je kipar Antonio Canova isticao ljudsku anatomiju bez uključivanja sportskih aktivnosti. Primjeri toga su tijela boraca Kreugas i Damosin, u Vatikanu.

Još veći broj umjetničkih djela koja su prikazivala scene lova i borbi s divljim životinjama nastala su tijekom romantizma.

Borilački pokret kao tema također je popularan i u azijskoj umjetnosti

Poznati grob s terakota ratnicima (grob prvog cara Qin Shi Huang Di) otkriven je 1974. godine

Eugene Delacroix's *Lov na tigra* (Pariz) ili crtež Lav napada arapskog konjanika (Harvard) značajni su primjeri toga. Slika *Hrvač* slikara Gustava Courbeta, bila je prekretnica u prikazu sporta i osnovica je suvremenog pogleda na sport. Honore Daumier, otac karikature, često je nalazio inspiraciju u prikazima boksača, hrvača itd. Njegova djela su danas pohranjena u Parizu. Francuski kipar Antonine Bourdele isklesao je snažan kip Heraklesa kao strijelca, a hrvatski kipar Ivan Meštović imao je jedinstven talent spajanja snage forme i dinamike pokreta. Njegov rad se danas čuva u Grand Parku u Chicagu i prikazuje Indijance kao strijelce i kopljanike.

Još jedan prijelomni pomak u prikazu forme bio je djelo Aleksandra Archipenka *Bokseri*. U Njemačkoj je kipar Edwin Scharff napravio lik boksača, a Wrestlers Karl Albikera oblikovani su u betonu. Ovi se radovi mogu vidjeti u Baselu. Još jedan skulpturu hrvača je napravio Hugo Lederer, a Hans Wimmer urezao je figuru bacača koplja.

Ove scene različitih sportova postale su vrlo zanimljive ne samo radi njihovih raznovrsnih vizualnih prikaza, već i promišljanjima i kritikama koje su izazvali. Slikar Francisco Goya često se vraćao na temu koride i bio je njezin kroničar tijekom

svoje karijere. Drugi španjolski umjetnik Pablo Picasso, koji je bio poznat po svojim vizualnim eksperimentima, prikazao je ranjenog picadora u linorezu *Picador i matator*. Luc Albert Moreau napravio je litografiju boksača pod nazivom *Osam, devet, deset*. Slika američke slikara Georgea Wesleya Bellowsa uključuje sliku *Dva boksača* (Washington) i zapis o poznatoj borbi između Dempseyja i Ferpo 1924. godine u New York-u. Brojni su olimpijski pobjednici prikazani su umjetničkim djelima, na primjer, Bokseri slikara Paula Landowskog iz 1928. godine (Francuska) i djelo *Knockout* slikara Mahoney Younga nastalo 1932. godine. Iste te godine slikar Lee Blair dobio je nagradu za svoj akvarel *Rodeo*. Vrijedi spomenuti i grupu autora Saacke, Bailey i Montenet koji su napravili arhitektonski projekt nazvan *Arena za bikove*.

Poznate stare maorske drvene skulpture nalaze se na Novom Zelandu. Brončana skulptura *Ratnik Maora* nalazi se u dvorištu hotela Hamilton na Novom Zelandu.

Shaolinski hram (nazvan po planini Shao Lin) izgrađen je 495. godine, u pokrajini Henan (središnja Kina). Nakon što je nekoliko puta opljačkan, 1928. godine uništen je gotovo do kraja. U 2010. godini, hram i obližnje pagode (220 pagoda izgrađene između 8. i 19. stoljeća) uključene su u UNESCO-ov popis svjetske baštine kao povijesni spomenik pokrajine Deng Feng. U paviljonu tisuću Buda nalazi se i poznata freska iz 19. stoljeća slikara Wu Da Ozi (obitelj Tang). Poznati grob s terakota ratnicima (grob prvog cara Qin Shi Huang Di) otkriven je 1974. godine (u Xianu). Posjetitelji mogu posjetiti samo ograničeni dio grobnice (otvoren posjetiteljima od 1987.). Mnoga kineska umjetnička djela (slike i dokumenti), kao i spomenici, uništeni su u razdoblju tzv. Kulturne revolucije koja je trajala od 1955. do 1978. Zlatno doba kineske umjetnosti smatra se razdobljem od 10. do 15. stoljeća, od vladavine dinastije Song sve do vladavine dinastije Ming. Također, poznati slikar Quing koji je živio u 18. stoljeću naslikao je razne kineske ratnike.

Godine 1935. u gradu Katchu Chong (Koreja) pronađene su različite kipove i slike. Nalazili su se u grobnici Muyong Chong i potiču iz trećeg stoljeća. (dinastija Koguryo). Na stropu grobnice Sam Sil je slika koja prikazuje ratnike u različitim

Slavna skulptura Bruce Leea smještena u Hong Kongu djelo je umjetnika Cao Chong-En

ratnim pozama iz razdoblja Tri Kraljevstva. U tom razdoblju također je napravljena slika ratnika Kumanga Yokse koja se može vidjeti u muzeju u Kyonggyu.

Mange doprinijele popularizaciji borilačkih vještina

Japan je poznat po različitim oklopima i kacigama iz razdoblja Heian (O-Yoroj je puni oklop i Haramaki su bili štitnici za trbuh). Neki od najljepših oklopa napravljeni su u razdoblju Edo. Ostale poznate kacige izrađene u obliku polumjeseca dolaze iz tog razdoblja i imaju različite nazive - Zunari, Hoshi, Kabuto i Momonari. Japanski autori iz 19. stoljeća poznati su po drvorezima, prvenstveno majstori Utamaro i Hokusai. Poznati su i mnogi japanski stari mačevi - katan (Tokyo National Museum i Metropolitan Museum of Art-New York). Izrađene

su u različitim razdobljima (između 14. i 17. stoljeća) i sadrže sačuvane gravure na njihovim oštricama (Horimono). Poznati kipovi Miyamota Musashija nalaze se u mjestima Mimasaka (Garry-Jima u Hikoshima) i Kumamoto. Poznati japanski stripovi (Mangas) doprinijeli su popularizaciji borilačkih vještine. Na primjer, manga *Judo Ichokusen* (Snovi o Judu) objavljen je između 1967. i 1971. godine, a manga *Karate Baka Ichidai* izdavana je između 1971. i 1977. godine.

Danas slavna skulptura Bruce Leea smještena u Hong Kongu djelo je umjetnika Cao Chong-En. Međutim, prije ovog modela, još jedan kip Brucea Leea bio je postavljen u Mostaru (BiH) i djelo je kipara Ivana Fijolića. Čak i danas mnogi drugi umjetnici produciraju različite slike, crteže i skulpture na temu borilačkih vještina i sporta. ■